

פרק כיצד מברכין

מתניתין:

לה-א כיצד מברכין על הפירות קודם אכילתם?

על פירות האילן הוא אומר: "ברוך אתה ה' וכו' בורא פרי העץ", חוץ מן היין, שעל היין מתוך חשיבותו קבעו לו חכמים ברכה לעצמו, ועליו הוא אומר: "בורא פרי הגפן".

ועל פירות הארץ הגדלים על פני האדמה, כאבטיחים, קישואים וכדומה, או מיני

קטניות ותבואה, (1) הוא אומר: "בורא פרי האדמה", חוץ מן הפת (2), שעל הפת מתוך חשיבותה קבעו לה ברכה לעצמה, ועליה הוא אומר: "המוציא לחם מן (3) הארץ".

וגם על הירקות, כמו כרוב חסה ושום, שהפירות עצמם בלועים באדמה ורק העלים הגדלים מעליה נאכלים, הוא אומר: "בורא פרי האדמה".

רבי יהודה אומר: מאחר שכל מין ומין צריך

שאינה תכליתו של פרי החטה [שעיקרה עומדת ללחם] נמצא שהשינוי הפקיע ממנה שם "פרי", וברכת "בורא מיני מזונות" שתיקנו לה אינה מתייחסת ל"פרי" שבה אלא לתכונתה שהיא מזינה. וכיון שמשנתנו עוסקת בברכת הפירות בלבד וכפי שנראה מהלשון שבה המשנה פותחת – "כיצד מברכין על הפירות", לפיכך לא נשנתה בה ברכה זו].

3. לחם שעשאוהו מחטה שצמחה בעציץ שאינו נקוב – דעת החיי אדם (כלל נ"א סי"ז) שאין לברך עליו "המוציא לחם מן הארץ" משום שאין צמיחת החיטה מה"ארץ" [וברכתה בורא מיני מזונות]. וכן ירק הצומח בעציץ שאינו נקוב אין לברך עליו "בורא פרי האדמה" שהרי אין זה נחשב "אדמה". ורק בפירות אילן שצמחו בעציץ שאינו נקוב מסתפק החיי אדם וכותב שיתכן שזה נחשב כ"עץ" וברכתם "בורא פרי העץ", ונשאר בצ"ע לדינא. אכן בספר שדי חמד (כללים מערכת כ' כלל ק') השיג עליו, וכתב שאין חילוק בין עציץ שאינו נקוב לגידולי קרקע רגילים. ובספר מקראי קדש (פסח ח"ב סי"ב) כתב שנידון זה הוא ספק בירושלמי בכלאים

1. מאירי ומלאכת שלמה. אכן תלמידי רבינו יונה והריטב"א פירשו ש"פירות הארץ" היינו "קטניות". [ויש להעיר, שלדבריהם לא מצינו במשנה מהו נוסח הברכה לפירות האדמה כאבטיחים קישואים וכדומה].

2. הפני יהושע מקשה, מדוע לא שנו במשנתנו "חוץ ממעשה קדרה" [תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן] כפי ששנו "חוץ מן הפת", שהרי גם "מעשה קדרה" נעשית מפרי האדמה והוציאוה מכלל ברכת "בורא פרי האדמה" וקבעו לה נוסח ברכה בפני עצמה כמו הפת, עיין בדבריו. וראה עוד בצל"ח לקמן (לו א ד"ה פשיטא).

[ויש לבאר, שחלוק "מעשה קדרה" מיין ופת השנויים במשנה. כי יין ופת, אף שלכאורה הם תוצאה של שינוי שנפעל בגפן ובחטה אין בזה בכדי להפקיע שם "פרי" מהם, כיון שאדרבה, תוצאה זו היא שלימותו ותכליתו של הפרי [וכמבואר ברש"י לקמן (לו א)] "שעיקר הפרי לכך נטעוהו הלכך פרי הוא"], נמצא אם כן שהברכות שתוקנו להם נכללים ב"ברכת הפירות" [ורק מחמת חשיבותם קבעו להם נוסח בפני עצמו], מה שאין כן "מעשה קדרה", כיון